ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
της 17ης Δεκεμβρίου 2015 [1]

Υπόθεση C-528/14

X
κατά
Staatssecretaris van Financiën
[αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Κοινό δασμολόγιο — Κανονισμός (ΕΚ) 1186/2009 — Άρθρα 3 επ. — Δασμολογική ατέλεια κατά την εισαγωγή — Προσωπικά είδη — Μεταφορά της συνήθους κατοικίας από τρίτη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση — Έννοια της "συνήθους κατοικίας" — Αποκλεισμός της δυνατότητας αποκτήσεως συνήθους κατοικίας ταυτόχρονα σε τρίτη χώρα και σε κράτος μέλος της Ένωσης — Κριτήρια προσδιορισμού του τόπου συνήθους κατοικίας»

I – **Εισαγωγή**

1. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden (ανώτατο δικαστήριο των Κάτω Χωρών) αφορά την ερμηνεία των άρθρων 3 επ. του κανονισμού (ΕΚ) 1186/2009 του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2009, για τη θέσπιση του κοινοτικού καθεστώτος τελωνειακών ατελειών [2]. Το εν λόγω άρθρο 3 χορηγεί σε φυσικό πρόσωπο που μεταφέρει τη «συνήθη κατοικία» του από τρίτη χώρα στο τελωνειακό έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ατέλεια για τα προσωπικά είδη που εισάγει με αυτή την ευκαιρία.

2. Η κρινόμενη αίτηση εντάσσεται στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του X και του Staatssecretaris van Financiën (Υφυπουργού Οικονομικών των Κάτω Χωρών) με αντικείμενο τη μη χορήγηση από τις ολλανδικές τελωνειακές αρχές τελωνειακής ατέλειας για προσωπικά είδη που εισήγαγε ο ενδιαφερόμενος στις Κάτω Χώρες, όταν αναχώρησε από το Κατάρ, όπου κατοικούσε και εργαζόταν επί τρεισήμισι έτη. Σύμφωνα με τις ολλανδικές αρχές, η τελωνειακή ατέλεια την οποία προβλέπει το άρθρο 3 δεν είναι εφαρμοστέα εν προκειμένω, λόγω του ότι στην πραγματικότητα η συνήθης κατοικία του X καθ' όλη αυτή την περίοδο παρέμεινε στις Κάτω Χώρες.

3. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο, πρώτον, αν είναι δυνατόν, για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1186/2009, η «συνήθης κατοικία» φυσικού προσώπου να βρίσκεται ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ερωτά επίσης αν η τελωνειακή ατέλεια την οποία επιτρέπει το άρθρο 3 του κανονισμού μπορεί να χορηγηθεί αφ' ης στιγμής ο ενδιαφερόμενος παύει να έχει τη συνήθη κατοικία του στην εν λόγω τρίτη χώρα. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, δηλαδή αν δεν είναι δυνατόν να υπάρχει διπλή συνήθης κατοικία σε αυτό το πλαίσιο, το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί, τέλος, να πληροφορηθεί ποια κριτήρια είναι

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.
2 — ΕΕ L 324, σ. 23.

εφαρμοστέα προκειμένου να προσδιοριστεί ο τόπος της συνήθους κατοικίας ατόμου, κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου, όταν το άτομο έχει, όπως στη διαφορά της κύριας δίκης, τόσο προσωπικούς όσο και επαγγελματικούς δεσμούς στην τρίτη χώρα, αλλά αποκλειστικά προσωπικούς δεσμούς σε κράτος μέλος.

II – **Το νομικό πλαίσιο**

Α — *Ο κανονισμός 1186/2009*

4. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 918/83 του Συμβουλίου, της 28ης Μαρτίου 2009, για τη θέσπιση του κοινοτικού καθεστώτος τελωνειακών ατελειών[3], ο οποίος αποτελούσε τη βασική νομική πράξη που ρύθμιζε την κρινόμενη υπόθεση, καταργήθηκε και κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 1186/2009.

5. Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 3 και 4 του κανονισμού 1186/2009 έχουν ως εξής:

«(2) Ελλείψει ειδικού μέτρου παρέκκλισης θεσπισθέντος σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης, οι δασμοί του κοινού δασμολογίου επιβάλλονται σε όλα τα εμπορεύματα που εισάγονται στην Κοινότητα. […]

(3) Παρ' όλα αυτά, μια τέτοια επιβάρυνση δεν δικαιολογείται σε ορισμένες σαφώς προσδιοριζόμενες περιπτώσεις, όταν οι ειδικές περιστάσεις εισαγωγής εμπορευμάτων δεν απαιτούν την εφαρμογή των συνηθισμένων μέτρων προστασίας της οικονομίας.

(4) Είναι επιθυμητό, υπό παρόμοιες συνθήκες, να διευθετούνται καθεστώτα, όπως συμβαίνει παραδοσιακά στα περισσότερα συστήματα τελωνειακών κανόνων, ώστε να μπορούν να πραγματοποιηθούν εισαγωγές με το ευεργέτημα ενός καθεστώτος ατελειών, υπό το οποίο τα εμπορεύματα απαλλάσσονται από την επιβολή εισαγωγικών δασμών στους οποίους κανονικά υπόκεινται.»

6. Τα άρθρα 3 έως 11 του κανονισμού 1186/2009 περιλαμβάνονται στον τίτλο ΙΙ που επιγράφεται «Δασμολογική ατέλεια κατά την εισαγωγή» και στο κεφάλαιο Ι, το οποίο αφορά τα «Προσωπικά είδη που ανήκουν σε φυσικά πρόσωπα τα οποία μεταφέρουν τη συνήθη κατοικία τους από τρίτη χώρα στην Κοινότητα».

7. Κατά το άρθρο 3, «[μ]ε την επιφύλαξη των άρθρων 4 έως 11, χορηγείται δασμολογική ατέλεια για προσωπικά είδη που εισάγονται από φυσικά πρόσωπα τα οποία μεταφέρουν τη συνήθη κατοικία τους στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας».

8. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, «[η] ατέλεια περιορίζεται στα προσωπικά είδη τα οποία:

α) εκτός από ειδικές περιπτώσεις που δικαιολογούνται από τις περιστάσεις, βρίσκονταν στην κατοχή του ενδιαφερόμενου, και, εφόσον πρόκειται για μη αναλώσιμα αγαθά, χρησιμοποιήθηκαν από αυτόν στον τόπο της προηγούμενης συνήθους κατοικίας του επί έξι τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κατά την οποία έπαψε να έχει τη συνήθη κατοικία του στην τρίτη χώρα από την οποία προέρχεται·

β) προορίζονται για την ίδια χρήση στον τόπο της νέας συνήθους κατοικίας του».

3 — ΕΕ L 105, σ. 1.

9. Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, «[η] ατέλεια παρέχεται μόνο στα πρόσωπα που είχαν τη συνήθη κατοικία τους εκτός του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας τουλάχιστον τους προηγούμενους 12 συνεχείς μήνες».

10. Στο άρθρο 6 απαριθμούνται τα προσωπικά είδη που εξαιρούνται της δασμολογικής ατέλειας κατά την εισαγωγή.

11. Δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, «[ε]κτός από ειδικές περιστάσεις, η ατέλεια παρέχεται μόνο για τα προσωπικά είδη που διασαφίζονται προκειμένου να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία, πριν παρέλθει η δωδεκάμηνη προθεσμία που αρχίζει την ημερομηνία κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος μεταφέρει τη συνήθη κατοικία του στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας».

12. Το άρθρο 8 ορίζει ότι, «[μ]έχρις ότου συμπληρωθεί η δωδεκάμηνη προθεσμία που αρχίζει από την ημερομηνία αποδοχής της διασαφήσεως για τη θέση τους σε ελεύθερη κυκλοφορία, τα προσωπικά είδη για τα οποία παρέχεται ατέλεια δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενο χρησιδανείου, ενεχύρου, μισθώσεως ή μεταβιβάσεως εξ επαχθούς ή χαριστικής αιτίας αν δεν ενημερωθούν προηγουμένως οι αρμόδιες αρχές», επί ποινή επιβολής εισαγωγικών δασμών κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου.

13. Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, «[κ]ατά παρέκκλιση του πρώτου εδαφίου του άρθρου 7, η ατέλεια μπορεί να χορηγείται για τα προσωπικά είδη, που διασαφίζονται για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, πριν ο ενδιαφερόμενος μεταφέρει τη συνήθη κατοικία του στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, εφόσον ο ενδιαφερόμενος αναλαμβάνει την υποχρέωση να τη μεταφέρει πράγματι σε προθεσμία 6 μηνών».

14. Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, «[ό]ταν, λόγω των επαγγελματικών του υποχρεώσεων, ο ενδιαφερόμενος εγκαταλείπει την τρίτη χώρα όπου είχε τη συνήθη κατοικία του χωρίς ταυτόχρονα να μεταφέρει την κατοικία αυτή στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, αλλά με την πρόθεση να τη μεταφέρει εκεί αργότερα, οι αρμόδιες αρχές μπορούν να χορηγούν ατέλεια για τα προσωπικά είδη που ο ενδιαφερόμενος μεταφέρει για τον σκοπό αυτό στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας».

15. Επίσης, το άρθρο 11 επιτρέπει στις αρμόδιες αρχές να παρεκκλίνουν από ορισμένες προϋποθέσεις χορηγήσεως δασμολογικής ατέλειας κατά την εισαγωγή, «όταν ένα πρόσωπο αναγκάζεται, από εξαιρετικές πολιτικές περιστάσεις, να μεταφέρει τη συνήθη κατοικία του από μία τρίτη χώρα στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας».

Β — *Οι οδηγίες 83/182/ΕΟΚ και 83/183/ΕΟΚ*

16. Η οδηγία 83/182/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Μαρτίου 1983, διέπει τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στο εσωτερικό της Κοινότητας στις προσωρινές εισαγωγές ορισμένων μεταφορικών μέσων[4]. Η παράγραφος 1 του άρθρου 7 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενικοί κανόνες για τον καθορισμό της κατοικίας», έχει ως εξής:

«Για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, ως “συνήθης κατοικία” νοείται ο τόπος στον οποίο ένα άτομο διαμένει συνήθως, δηλαδή τουλάχιστον 185 ημέρες ανά ημερολογιακό έτος λόγω προσωπικών και επαγγελματικών δεσμών ή, στην περίπτωση ατόμου χωρίς επαγγελματικούς δεσμούς, λόγω προσωπικών δεσμών από τους οποίους προκύπτουν στενοί δεσμοί μεταξύ αυτού του ατόμου και του τόπου στον οποίο κατοικεί.

4 — ΕΕ L 105, σ. 59.

Εντούτοις, η συνήθης κατοικία ατόμου, του οποίου οι επαγγελματικοί δεσμοί βρίσκονται σε τόπο άλλον από τον τόπο των προσωπικών του δεσμών και το οποίο για τον λόγο αυτό υποχρεώνεται να διαμένει διαδοχικά σε διάφορους τόπους που βρίσκονται σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, θεωρείται ότι βρίσκεται στον τόπο των προσωπικών του δεσμών, με την προϋπόθεση ότι επιστρέφει τακτικά στον τόπο αυτό. […]»

17. Η οδηγία 83/183/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Μαρτίου 1983, σχετικά με τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στις οριστικές εισαγωγές, από κράτος μέλος, προσωπικών ειδών που ανήκουν σε ιδιώτες[5], καταργήθηκε με την οδηγία 2009/55/ΕΚ[6]. Η διατύπωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, των δύο αυτών οδηγιών είναι ταυτόσημη με τη διατύπωση του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 83/182.

III – **Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου**

18. Αφού εργάστηκε στις Κάτω Χώρες, όπου βρισκόταν και η κατοικία του, ο Χ απασχολήθηκε ως μισθωτός στο Κατάρ από την 1η Μαρτίου 2008 έως την 1η Αυγούστου 2011. Στην τρίτη αυτή χώρα χρησιμοποιούσε τον χώρο κατοικίας που είχε θέσει στη διάθεσή του ο εργοδότης του και δημιούργησε τόσο επαγγελματικές όσο και προσωπικές σχέσεις. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, ο Χ πέρασε 281 ημέρες εκτός του Κατάρ, κατά τις οποίες επισκεπτόταν τη σύζυγό του, τα ενήλικα τέκνα του και την οικογένειά του που είχαν παραμείνει στις Κάτω Χώρες και έκανε διακοπές σε άλλες χώρες. Η σύζυγός του, η οποία συνέχισε να εργάζεται στις Κάτω Χώρες, τον επισκέφθηκε έξι φορές στο Κατάρ, επί 83 συνολικά ημέρες.

19. Ενόψει της επιστροφής του στις Κάτω Χώρες, ο Χ ζήτησε από τις ολλανδικές τελωνειακές αρχές να του χορηγήσουν άδεια εισαγωγής των προσωπικών του ειδών από το Κατάρ στην Ένωση υπό το καθεστώς τελωνειακής ατέλειας το οποίο προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού 1186/2009. Η αίτηση απορρίφθηκε από την τελωνειακή αρχή, με την αιτιολογία ότι ο ενδιαφερόμενος δεν μπορούσε να μεταφέρει στις Κάτω Χώρες τη «συνήθη κατοικία του» κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου, εφόσον είχε διατηρήσει τη συνήθη κατοικία του στο εν λόγω κράτος μέλος κατά τη διαμονή του στο Κατάρ και, κατά συνέπεια, ουδέποτε απέκτησε συνήθη κατοικία σε αυτή την τρίτη χώρα.

20. Ο Χ άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αποφάσεως ενώπιον του Rechtbank te Haarlem (πρωτοδικείου του Haarlem), η οποία έγινε δεκτή. Η τελωνειακή αρχή άσκησε έφεση ενώπιον του Gerechtshof Amsterdam (εφετείου του Άμστερνταμ) το οποίο, με απόφαση της 4ης Ιουλίου 2013, εξαφάνισε την εκκαλούμενη απόφαση.

21. Το αιτούν δικαστήριο, το Gerechtshof Amsterdam, για να θεμελιώσει την απόφασή του, έκρινε, παραπέμποντας σε ορισμένες αποφάσεις του Δικαστηρίου[7], ότι η συνήθης κατοικία κατά την έννοια του προαναφερθέντος άρθρου 3 είναι ο τόπος όπου βρίσκεται το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του ενδιαφερομένου. Αφού έκρινε ότι, εν προκειμένω, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί πού βρισκόταν το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του Χ, λαμβανομένων υπόψη των προσωπικών και των επαγγελματικών δεσμών του, το Gerechtshof Amsterdam αποφάνθηκε ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, πρέπει να υπερισχύσουν οι προσωπικοί δεσμοί του ενδιαφερομένου και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, καθόλη την επίδικη περίοδο, η συνήθης κατοικία του ενδιαφερομένου συνέχισε να βρίσκεται στις Κάτω Χώρες.

5 — ΕΕ L 105, σ. 64.

6 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 2009, σχετικά με τις φορολογικές απαλλαγές που εφαρμόζονται στις οριστικές εισόδους, από κράτος μέλος, προσωπικών ειδών που ανήκουν σε ιδιώτες (ΕΕ L 145, σ. 36).

7 — Στην απόφαση περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος διευκρινίζεται ότι το Gerechtshof Amsterdam παρέπεμψε συναφώς στις αποφάσεις Ryborg (C-297/89, EU:C:1991:160)· Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407) και Αλεβίζος (C-392/05, EU:C:2007:251), οι οποίες αφορούν όλες την ερμηνεία των οδηγιών 83/182 και 83/183.

22. Ο X άσκησε αναίρεση ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden, ισχυριζόμενος ότι, εφόσον διατηρούσε προσωπικούς δεσμούς ταυτόχρονα σε δύο χώρες, το γεγονός ότι οι επαγγελματικοί δεσμοί του βρίσκονταν αποκλειστικά στο Κατάρ όφειλε να αποτελέσει το πρωταρχικό κριτήριο βάσει του οποίου έπρεπε να γίνει δεκτό ότι η συνήθης κατοικία του βρισκόταν στην εν λόγω τρίτη χώρα, ώστε να επωφεληθεί της ατέλειας την οποία προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού 1186/2009.

23. Στο πλαίσιο αυτό, με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 21 Νοεμβρίου 2014, το Hoge Raad der Nederlanden ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Παρέχει ο κανονισμός 1186/2009 τη δυνατότητα να έχει ένα φυσικό πρόσωπο τη συνήθη κατοικία του ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα και, αν ναι, ισχύει η προβλεπόμενη στο άρθρο 3 ατέλεια για την εισαγωγή προσωπικών ειδών τα οποία μεταφέρονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση όταν το φυσικό αυτό πρόσωπο έπαυσε να έχει τη συνήθη κατοικία του στην τρίτη χώρα;

2) Αν ο κανονισμός 1186/2009 αποκλείει τη δυνατότητα να υπάρξει διπλή συνήθης κατοικία και αν η εκτίμηση όλων των περιστάσεων δεν αρκεί για τον προσδιορισμό της συνήθους κατοικίας, βάσει ποιου κανόνα ή με τη βοήθεια ποιων κριτηρίων πρέπει για την εφαρμογή του κανονισμού αυτού να καθοριστεί σε ποια χώρα έχει ο ενδιαφερόμενος τη συνήθη κατοικία του σε περίπτωση όπως η παρούσα, όπου αυτός έχει τόσο προσωπικούς όσο και επαγγελματικούς δεσμούς στην τρίτη χώρα και προσωπικούς δεσμούς στο κράτος μέλος;»

24. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο X, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επ' ακροατηρίου συζήτηση δεν διεξήχθη.

IV – **Ανάλυση**

Α — *Επί του αποκλεισμού της δυνατότητας να βρίσκεται η συνήθης κατοικία κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009 ταυτόχρονα σε τρίτη χώρα και σε κράτος μέλος*

1. *Εισαγωγικές παρατηρήσεις*

25. Με το πρώτο ερώτημά του, που υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, το αιτούν δικαστήριο ζητεί ουσιαστικά από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν, για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1186/2009[8], είναι δυνατόν φυσικό πρόσωπο να έχει κατά το ίδιο χρονικό διάστημα «συνήθη κατοικία» σε δύο διαφορετικά μέρη, πιο συγκεκριμένα ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα. Στη συνέχεια, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως σε αυτό το πρώτο σκέλος του ερωτήματος, ζητείται από το Δικαστήριο να κρίνει αν η προβλεπόμενη από το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού τελωνειακή ατέλεια είναι εφαρμοστέα στην εισαγωγή προσωπικών ειδών που μεταφέρονται στην Ένωση όταν ο κύριος των ειδών αυτών παύει να έχει τη συνήθη κατοικία του στην τρίτη χώρα.

8 — Θα πρέπει να υπογραμμιστεί εξαρχής ότι η ερμηνεία της έννοιας της «συνήθους κατοικίας», την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο, δεν επηρεάζει μόνο τα άρθρα 3 έως 11 του κανονισμού 1186/2009, τα οποία είναι εφαρμοστέα στη διαφορά της κύριας δίκης, αλλά και άλλες διατάξεις του εν λόγω κανονισμού (βλ. σημείο 28 των παρουσών προτάσεων).

26. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατόπιν της προσεγγίσεως που ακολούθησε το Gerechtshof Amsterdam [9], ποια ερμηνεία πρέπει να δοθεί στον όρο «συνήθης κατοικία» κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού υπό συνθήκες όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, λαμβανομένου υπόψη ότι ο Χ, κατά την υπό εξέταση πολυετή περίοδο, κατένειμε τον χρόνο παρουσίας του και τους δεσμούς του μεταξύ των Κάτω Χωρών και του Κατάρ. Κατά το αιτούν δικαστήριο δεν φαίνεται να αντίκειται στους στόχους του κανονισμού 1186/2009 [10] η δυνατότητα, αφενός, να υπάρχει, σε μια τέτοια περίπτωση ταυτόχρονα συνήθης κατοικία σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα και, αφετέρου, να είναι δυνατόν να χορηγηθεί η προβλεπόμενη από το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού ατέλεια όταν ο ενδιαφερόμενος εγκαταλείψει την κατοικία του στην τρίτη χώρα και μεταφέρει, με αυτή την ευκαιρία, τα προσωπικά του είδη στο κράτος μέλος [11].

27. Ο Χ προτείνει να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι η εφαρμογή του άρθρου 3 του κανονισμού 1186/2009 πρέπει να επιτρέπεται σε περιπτώσεις όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης [12]. Η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών και η Επιτροπή, από την πλευρά τους, υποστηρίζουν την άποψη ότι οι διατάξεις του εν λόγω κανονισμού αποκλείουν τη δυνατότητα να βρίσκεται ταυτόχρονα η συνήθης κατοικία φυσικού προσώπου τόσο σε κράτος μέλος όσο και σε τρίτη χώρα. Συμφωνώ με την τελευταία αυτή προσέγγιση για τους λόγους που θα εκθέσω στη συνέχεια.

2. *Επί της ανάγκης ερμηνείας του όρου «συνήθης κατοικία» κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009*

28. Όπως υπογράμμισε τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, ο ορισμός της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» δεν δίδεται με τον κανονισμό 1186/2009, στον οποίο χρησιμοποιείται η εν λόγω έννοια, εκτός από τα άρθρα 3 έως 11, τα οποία ασκούν επιρροή για την κρινόμενη υπόθεση, επίσης, ιδίως στη γαλλική απόδοση, στα άρθρα 12, 13, 17 και 81. Το ίδιο ίσχυε και για τον κανονισμό 918/83, ο οποίος είχε ομοίως ως αντικείμενο τη θέσπιση του κοινοτικού καθεστώτος τελωνειακών ατελειών και τον οποίο κατήργησε ο κανονισμός 1186/2009 κωδικοποιώντας τις διατάξεις της προηγούμενης αυτής πράξεως χωρίς να μεταβάλει την ουσία τους [13].

9 — Σύμφωνα με την απόφαση περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος, «[τ]ο Gerechtshof Amsterdam, κρίνοντας ότι [...] δεν μπορεί να καθοριστεί ξεκάθαρα πού βρισκόταν το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του ενδιαφερομένου, έκρινε σιωπηρώς ότι έχουν την ίδια βαρύτητα οι περιστάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο ενδιαφερόμενος είχε (διατηρήσει) τη συνήθη κατοικία του στις Κάτω Χώρες[, αφενός,] και οι περιστάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο ενδιαφερόμενος είχε τη συνήθη κατοικία του στο Κατάρ[, αφετέρου]».

10 — Συναφώς το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις αποφάσεις Treimanis (C-487/11, EU:C:2012:556, σκέψεις 24 έως 26) και Wencel (C-589/10, EU:C:2013:303). Ήδη στο σημείο αυτό υπογραμμίζω ότι εν προκειμένω μπορεί να γίνει παραπομπή στην τελευταία αυτή απόφαση μόνο κατ' αναλογία, διότι αφορά την ερμηνεία διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1).

11 — Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο ακολούθησε τελικά λιγότερο απόλυτη άποψη, διευκρινίζοντας ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι δεν πρόκειται για μεταφορά συνήθους κατοικίας κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου, «δεδομένου ότι στην πράξη η κατοικία στην τρίτη χώρα απλώς εγκαταλείφθηκε».

12 — Ειδικότερα, ο Χ υποστηρίζει κυρίως ότι, κατά την υπό εξέταση περίοδο, δεν διέθετε διπλή κατοικία, διότι δεν είχε «πλέον "συνήθη κατοικία" στις Κάτω Χώρες», όπου μετέβαινε «αποκλειστικά και μόνον ως επισκέπτης», οπότε η απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα είναι καθαρά θεωρητική. Επικουρικώς, αν γίνει δεκτή διαφορετική ανάλυση, ο Χ υποστηρίζει ότι είναι δυνατό να υπάρχει συνήθης κατοικία τόσο σε κράτος μέλος όσο και σε τρίτη χώρα και ότι, εν προκειμένω, μπορεί να επωφεληθεί από την τελωνειακή ατέλεια του άρθρου 3, εφόσον η συνήθης κατοικία την οποία διατήρησε στις Κάτω Χώρες ήταν «μικρότερης σημασίας» από την «πρωταρχικής σημασίας» συνήθη κατοικία του στο Κατάρ.

13 — Στην πρόταση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, η οποία οδήγησε στη θέσπιση του κανονισμού 1186/2009 [COM(2008) 842 τελικό], η Επιτροπή διευκρίνισε ότι «[ο] νέος κανονισμός θα αντικαταστήσει τις διάφορες πράξεις που αποτελούν αντικείμενο της κωδικοποίησης [βλ. παράρτημα V της παρούσας πρότασης]. Η παρούσα πρόταση σέβεται πλήρως την ουσία των κωδικοποιούμενων κειμένων και αρκείται απλώς στη συγκέντρωσή τους, επιφέροντας *μόνο τις τυπικές τροποποιήσεις* που απαιτούνται από την ίδια τη διαδικασία κωδικοποίησης» (υπογραμμισμένο στο πρωτότυπο).

29. Η σιωπή των δύο κανονισμών είναι τοσούτω μάλλον αξιοσημείωτη διότι, αφενός, η Επιτροπή είχε επιλέξει να περιλάβει ορισμό της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» στην αρχική πρότασή της που οδήγησε στη θέσπιση του κανονισμού 918/83 [14], ιδιαιτερότητα στην οποία θα επανέλθω στη συνέχεια [15], ενώ, αφετέρου, ο νομοθέτης αποφάσισε, αντιθέτως, να περιλάβει κοινό ορισμό στις οδηγίες 83/182 και 83/183 για τις φορολογικές ατέλειες [16], οι οποίες εκδόθηκαν την ίδια ημέρα με τον κανονισμό 918/83.

30. Μολονότι το Δικαστήριο έχει δώσει ορισμένα στοιχεία του ορισμού της «συνήθους κατοικίας» κατά την έννοια των οδηγιών 83/182 [17] και 83/183 [18], αντιθέτως δεν έχει ακόμα, εξ όσων γνωρίζω, ερμηνεύσει τον όρο αυτόν κατά την έννοια των κανονισμών που διέπουν το κοινοτικό καθεστώς των τελωνειακών ατελειών. Ασφαλώς, πολλές αποφάσεις του Δικαστηρίου αφορούν την ερμηνεία διατάξεων των κανονισμών 918/83 και 1186/2009 και παρέχουν τη δυνατότητα, ιδίως, να οριοθετηθεί το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής των τριάντα περίπου κατηγοριών τελωνειακών ατελειών τις οποίες προβλέπουν οι εν λόγω πράξεις, αλλά τα νομολογιακά αυτά προηγούμενα αφορούν άλλες έννοιες [19].

31. Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η ερμηνεία, υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια νομολογία, από τις απαιτήσεις τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας συνάγεται ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχουν ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου τους πρέπει κατά κανόνα να ερμηνεύονται αυτοτελώς και ομοιόμορφα σε ολόκληρη την Ένωση, με βάση το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται και τον σκοπό της οικείας ρυθμίσεως [20].

32. Ο κανονισμός 1186/2009 δεν δίδει τον ορισμό της «συνήθους κατοικίας», έννοιας την οποία χρησιμοποιεί, ιδίως, για να προσδιορίσει τους όρους εφαρμογής των άρθρων 3 επ., αλλά ούτε και παραπέμπει ρητώς στα εθνικά δίκαια για τον προσδιορισμό της σημασίας της. Κατά συνέπεια, για τον σκοπό εφαρμογής του συνόλου των διατάξεων του κανονισμού, η εν λόγω έννοια πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης. Υπέρ της προσεγγίσεως αυτής συνηγορεί η στάση του Δικαστηρίου σχετικά με διατάξεις του κανονισμού 918/83, που αντικαταστάθηκε με τον κανονισμό 1186/2009, οι οποίες επίσης δεν περιείχαν ορισμό των εννοιών που περιλάμβαναν [21].

33. Μολονότι για την ερμηνεία της εν λόγω αυτοτελούς έννοιας θα είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διατάξεις που ασκούν επιρροή εν προκειμένω και οι σκοποί τους οποίους διώκουν, εντούτοις θα εξεταστούν πρώτα τα στοιχεία της αναλύσεως που αντλούνται από το γράμμα των εν λόγω διατάξεων, τα οποία θεωρώ εξαιρετικά σημαντικά στην κρινόμενη υπόθεση.

14 — Πρόταση της 12ης Μαρτίου 1979 [COM(79) 104 τελικό].

15 — Για τον ορισμό που είχε προτείνει η Επιτροπή και τα στοιχεία που μπορεί να προσφέρει αυτός προκειμένου να δοθεί απάντηση τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο ερώτημα που τίθενται στην κρινόμενη υπόθεση, βλ., αντιστοίχως, σημεία 35 και 71 των παρουσών προτάσεων.

16 — Βλ. τις διατάξεις των εν λόγω οδηγιών που παρατίθενται στα σημεία 16 και 17 των παρουσών προτάσεων.

17 — Βλ. ιδίως απόφαση Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407, σκέψεις 51 επ. και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Τα κριτήρια προσδιορισμού του τόπου συνήθους κατοικίας που τέθηκαν με αυτή την απόφαση υπενθυμίστηκαν στην απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-156/04, EU:C:2007:316, σκέψεις 45 και 46).

18 — Βλ. απόφαση Αλεβίζος (C-392/05, EU:C:2007:251, σκέψεις 54 επ.).

19 — Βλ. ιδίως αποφάσεις Universität Stuttgart (303/87, EU:C:1989:128)· Schoonbroodt (C-247/97, EU:C:1998:586)· Feron (C-170/03, EU:C:2005:176)· Har Vaessen Douane Service (C-7/08, EU:C:2009:417)· Lietuvos geležinkeliai (C-250/11, EU:C:2012:496)· Treimanis (C-487/11, EU:C:2012:556) και Utopia (C-40/14, EU:C:2014:2389).

20 — Βλ. ιδίως αποφάσεις Seattle Genetics (C-471/14, EU:C:2015:659, σκέψεις 23 επ.) και Axa Belgium (C-494/14, EU:C:2015:692, σκέψεις 21 επ.).

21 — Βλ. αποφάσεις Feron (C-170/03, EU:C:2005:176, σκέψεις 26 επ.) και Treimanis (C-487/11, EU:C:2012:556, σκέψεις 22 επ.).

3. *Επί της γραμματικής ερμηνείας των κρίσιμων διατάξεων*

34. Όπως ορθώς αναφέρει η Επιτροπή, η διατύπωση των κρίσιμων διατάξεων του κανονισμού 1186/2009 δεν επιτρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι για τους σκοπούς εφαρμογής της προβλεπόμενης από το άρθρο 3 ατέλειας είναι δυνατό να υπάρχει συνήθης κατοικία ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα, δεδομένου ότι ο όρος «συνήθης κατοικία» χρησιμοποιείται απαρεγκλίτως στον ενικό αριθμό, όχι μόνο στο άρθρο 3, αλλά και στα άρθρα 4, 5, 7, 9, 10 και 11[22]. Προσθέτω ότι το ίδιο ισχύει για όλα τα υπόλοιπα άρθρα του κανονισμού 1186/2009 στα οποία περιέχεται η εν λόγω έννοια[23], και για όλες τις γλωσσικές αποδόσεις του[24].

35. Συναφώς μπορεί να επισημανθεί επίσης ότι, στην αρχική της πρόταση που οδήγησε στη θέσπιση του κανονισμού 918/83[25], η Επιτροπή προέβλεπε ορισμό της έννοιας της «συνήθους κατοικίας»[26] ο οποίος δεν περιλήφθηκε στο τελικό κείμενο του κανονισμού, ενώ είχε εκπονήσει και σειρά διατάξεων που παρέπεμπαν σε αυτή την έννοια[27] χρησιμοποιώντας ήδη αποκλειστικά τον ενικό αριθμό.

36. Αυτές οι παρατηρήσεις γραμματικής φύσεως επιρρωννύονται από στοιχεία ουσιαστικότερου χαρακτήρα. Πράγματι, διάφορες εκφράσεις στα άρθρα 3 έως 11 του κανονισμού 1186/2009 συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι δεν είναι δυνατόν η «συνήθης κατοικία» φυσικού προσώπου κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού να βρίσκεται ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα, για τους σκοπούς εφαρμογής των εν λόγω άρθρων.

37. Κατ' αρχάς, συμφωνώ με την ανάλυση της Ολλανδικής Κυβερνήσεως ότι το γράμμα του άρθρου 3 σημαίνει ότι το δικαίωμα ατέλειας το οποίο προβλέπει το εν λόγω άρθρο αφορά αποκλειστικά την περίπτωση *μεταφοράς* συνήθους κατοικίας από τρίτη χώρα στο τελωνειακό έδαφος της Ένωσης και όχι την περίπτωση ατόμου που έχει ήδη συνήθη κατοικία σε κράτος μέλος, και κατά συνέπεια στο εν λόγω τελωνειακό έδαφος. Πράγματι, ο όρος «μεταφορά» τον οποίο χρησιμοποιεί ο νομοθέτης προϋποθέτει αναγκαστικά, έστω και από ετυμολογική απλώς άποψη, μετακίνηση της κατοικίας από τόπο εκτός της Ένωσης σε άλλο τόπο εντός αυτής. Η απαίτηση μιας τέτοιας μετακινήσεως προκύπτει και από τον τίτλο του κεφαλαίου στο οποίο εντάσσονται τα εν λόγω άρθρα 3 έως 11.

38. Η ανάλυση αυτή επιρρωννύεται και από την ανάγνωση του άρθρου 4, σύμφωνα με το οποίο τα προσωπικά είδη πρέπει να έχουν χρησιμοποιηθεί από τον ενδιαφερόμενο στον τόπο «της *προηγούμενης* συνήθους κατοικίας του επί έξι τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κατά την οποία έπαψε να έχει τη συνήθη κατοικία του στην *τρίτη χώρα από την οποία προέρχεται*» και να προορίζονται για την ίδια χρήση στον τόπο «της *νέας* συνήθους κατοικίας του»[28], διατύπωση που οδηγεί, κατά την άποψή μου, στο συμπέρασμα ότι μπορεί να υπάρχει μία μόνο «συνήθης κατοικία» κάθε φορά κατά την έννοια του κανονισμού.

39. Επίσης, από τα άρθρα 7, 9, 10 και 11, στα οποία χρησιμοποιείται αυτή η έννοια, δεν προκύπτει κατ' ουδένα τρόπο ότι είναι δυνατόν να σωρευθούν κατά την ίδια περίοδο τόποι συνήθους κατοικίας εκτός και εντός του τελωνειακού εδάφους της Ένωσης. Αντιθέτως, οι διατάξεις αυτές εισάγουν, κατά την άποψή μου, σαφή διάκριση μεταξύ της μεταφοράς της συνήθους κατοικίας του ενδιαφερομένου εκτός του εδάφους αυτού, σε πρώτο στάδιο, και στη συνέχεια στο εσωτερικό του, σε δεύτερο στάδιο.

22 — Τα άρθρα 6 και 8 δεν περιλαμβάνονται σε αυτή την απαρίθμηση διότι δεν χρησιμοποιούν την έννοια της «συνήθους κατοικίας», καθόσον αφορούν τον προσδιορισμό των προσωπικών ειδών που εξαιρούνται από το πλεονέκτημα της ατέλειας.

23 — Δηλαδή, όσον αφορά ειδικότερα τη γαλλική απόδοση, για τα άρθρα 12, 13, 17 και 81 του κανονισμού.

24 — Εκτός από τη γαλλική απόδοση, βλ. ιδίως την ισπανική («residencia normal»), τη δανική («sædvanlige opholdssted»), τη γερμανική («gewöhnlichen Wohnsitz»), την αγγλική («normal place of residence»), την ιταλική («residenza normale»), την ολλανδική («normale verblijfplaats»), την πορτογαλική («residência habitual»), τη ρουμανική («reședința obișnuită») και τη σουηδική («normala bostad»).

25 — Προπαρατεθείσα πρόταση [COM(79) 104 τελικό].

26 — Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2, της εν λόγω προτάσεως που παρατίθεται στο σημείο 71 των παρουσών προτάσεων.

27 — Βλ. άρθρα 5, 6, 10 έως 12, 14, 16, 17, 20 και 71 της εν λόγω προτάσεως.

28 — Η υπογράμμιση δική μου.

40. Κατά συνέπεια, η γραμματική ερμηνεία των εξεταζόμενων στην παρούσα υπόθεση διατάξεων του κανονισμού 1186/2009 με οδηγεί εξαρχής να προτείνω αρνητική απάντηση στο πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος που υποβάλλει το αιτούν δικαστήριο. Αυτό το prima facie συμπέρασμα επιρρωννύεται τόσο από την οικονομία όσο και από τον σκοπό των οικείων διατάξεων.

4. *Επί της συστηματικής ερμηνείας των κρίσιμων διατάξεων*

41. Από τον συνδυασμό των αιτιολογικών σκέψεων 2 και 3 και του άρθρου 1[29] του κανονισμού 1186/2009, προκύπτει ότι ως αρχή παραμένει η κοινή δασμολογική επιβάρυνση της διακινήσεως αγαθών τα οποία, όπως τα επίδικα, εισέρχονται στο έδαφος της Ένωσης. Μόνο κατ' εξαίρεση, «λόγω ειδικών συνθηκών»[30], «σαφώς προσδιοριζόμενων», μπορούν ορισμένα είδη που εισάγονται στην Ένωση να απαλλαγούν από τη δασμολογική επιβάρυνση κατ' εφαρμογήν του εν λόγω κανονισμού.

42. Κατά συνέπεια, ατέλεια χορηγείται στον ενδιαφερόμενο που υποβάλλει σχετική αίτηση, υπό την επιφύλαξη η οικεία εισαγωγή να έχει πραγματοποιηθεί κατά τους όρους που θέτει ο εν λόγω κανονισμός. Τα ευνοϊκά μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο τελωνειακής ατέλειας έχουν την ιδιομορφία, αφενός, ότι δεν είναι γενικής ισχύος και, αφετέρου, ότι έχουν οριστικό χαρακτήρα[31].

43. Εφόσον, κατά συνέπεια, η δασμολογική ατέλεια κατά την εισαγωγή είναι μέτρο που παρέχει τη δυνατότητα οριστικής απαλλαγής από δασμολογική επιβάρυνση ειδών που εισάγονται για σκοπούς τους οποίους ορίζει επακριβώς ο νομοθέτης της Ένωσης, οι όροι εφαρμογής της εν λόγω παρεκκλίσεως πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να ερμηνεύονται κατ' αρχήν συσταλτικά[32]. Εντούτοις, αυτοί οι όροι δεν μπορούν να είναι τόσο περιοριστικοί ώστε η τελωνειακή ατέλεια να κινδυνεύει να χάσει κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα, ιδίως αν εξαρτάται από στοιχεία συνδεόμενα με την προσωπική σφαίρα των ενδιαφερομένων[33]. Αυτό ισχύει, ιδίως, για την ερμηνεία των άρθρων 3 επ. του κανονισμού 1186/2009, τα οποία απαιτούν πραγματική μεταφορά της συνήθους κατοικίας από τρίτη χώρα σε κράτος μέλος προκειμένου να μπορούν να εισαχθούν ατελώς τα προσωπικά είδη του ενδιαφερομένου.

44. Συναφώς υπενθυμίζω ότι, όπως επισήμανε το αιτούν δικαστήριο στην κρινόμενη υπόθεση, το Δικαστήριο έχει ήδη αποκλείσει τη δυνατότητα να διαθέτει κανείς δύο συνήθεις κατοικίες στο έδαφος δύο διαφορετικών κρατών μελών, αλλά μόνο για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Αιτιολογώντας την απόφασή του, το Δικαστήριο επισήμανε, ιδίως, ότι η αντίθετη λύση, δηλαδή η δυνατότητα σωρεύσεως περισσότερων της μίας κατοικιών, θα αποστερούσε κάθε πρακτικής αποτελεσματικότητας τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού, βάσει των οποίων η κατοικία αποτελεί

29 — Σύμφωνα με το άρθρο του 1, ο κανονισμός 1186/2009 «καθορίζει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες, λόγω ειδικών συνθηκών, χορηγείται απαλλαγή από εισαγωγικούς ή εξαγωγικούς δασμούς και από μέτρα βασιζόμενα στο άρθρο 133 της Συνθήκης κατά τη θέση εμπορευμάτων σε ελεύθερη κυκλοφορία ή κατά την εξαγωγή τους εκτός του τελωνειακού εδάφους της Κοινότητας».

30 — Αυτή η περιοριστική διατύπωση περιλαμβανόταν στο παλαιό άρθρο 184 του τελωνειακού κώδικα [βλ. κανονισμό (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1)], που αποτέλεσε τη νομική βάση για την παρέμβαση του κοινοτικού νομοθέτη στον τομέα των δασμολογικών ατελειών κατά την εισαγωγή ή την εξαγωγή, οι οποίες περιλαμβάνονταν στις λεγόμενες «προνομιακές πράξεις» (τίτλος VI).

31 — Όπως αναφέρεται στο σημείο 1 της αιτιολογικής εκθέσεως της προπαρατεθείσας προτάσεως [COM(79) 104 τελικό], οι τελωνειακές ατέλειες διακρίνονται, αφενός, από την απαλλαγή από δασμούς, διότι οι δασμοί συνεχίζουν να επιβάλλονται στα εμπορεύματα που εισάγονται για σκοπούς ή από πρόσωπα εκτός εκείνων τα οποία αφορά το μέτρο της ατέλειας, και, αφετέρου, από την αναστολή των δασμών, η οποία είναι μέτρο προσωρινού χαρακτήρα.

32 — Βλ. κατ' αναλογία απόφαση Schoonbroodt (C-247/97, EU:C:1998:586, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), με την οποία το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι διατάξεις με τις οποίες χορηγείται αναστολή δασμών «πρέπει να ερμηνεύονται στενώς, σύμφωνα με το γράμμα τους, ώστε να μην είναι δυνατή η εφαρμογή τους, αντίθετα προς το γράμμα τους, επί προϊόντων που δεν μνημονεύουν».

33 — Στο σημείο 1.4 της γνώμης της για την πρόταση κανονισμού που οδήγησε στη θέσπιση του κανονισμού 918/83 (JO 1980, C 72, σ. 20), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή επισήμανε ότι «πρόκειται για ζητήματα που άπτονται της ζωής των κατ' ιδίαν ατόμων ή των οικογενειών τους και τα οποία δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται με περιοριστικό τρόπο», απόσπασμα το οποίο παρατίθεται και στην απόφαση Treimanis (C-487/11, EU:C:2012:556, σκέψη 26).

το συνδετικό στοιχείο για τον καθορισμό της εφαρμοστέας νομοθεσίας στο πλαίσιο του κανονισμού [34]. Επίσης, φρονώ ότι η δυνατότητα υπάρξεως πολλών κατοικιών που χαρακτηρίζονται συνήθεις είναι αντίθετη προς τη λογική στην οποία θεμελιώνεται ο μηχανισμός ατελειών τον οποίο προβλέπουν τα άρθρα 3 επ. του κανονισμού 1186/2009.

5. *Επί της τελολογικής ερμηνείας των κρίσιμων διατάξεων*

45. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 1186/2009, η οποία ουσιαστικά αποτελεί επανάληψη της δεύτερης αιτιολογικής σκέψεως του κανονισμού 918/83, οι τελωνειακές ατέλειες τις οποίες προβλέπουν οι εν λόγω πράξεις δικαιολογούνται λόγω του ότι είναι αποδεκτό να μην επιβαρύνονται με δασμούς εμπορεύματα που εισάγονται στο έδαφος της Ένωσης «όταν οι ειδικές περιστάσεις εισαγωγής εμπορευμάτων δεν απαιτούν την εφαρμογή των συνηθισμένων μέτρων προστασίας της οικονομίας». Όπως προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για τον κανονισμό 918/83, έγινε δεκτό ότι, εφόσον πληρούνται οι ειδικές προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει η εν λόγω πράξη, «οι όροι υπό τους οποίους εισάγονται τα υπαγόμενα σε καθεστώς ατελείας αγαθά εξασφαλίζουν ότι τα εν λόγω αγαθά δεν μπορούν να ανταγωνιστούν πραγματικά όμοια αγαθά κοινοτικής προελεύσεως ή να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στα δημοσιονομικά έσοδα των κρατών μελών» [35].

46. Ασφαλώς, η δυνατότητα διπλής συνήθους κατοικίας, όπως την εννοεί το αιτούν δικαστήριο, μπορεί καθεαυτή να κριθεί συμβατή με τα προεκτεθέντα, διότι δεν είναι οπωσδήποτε απαραίτητο, σε μια τέτοια περίπτωση, να εφαρμοστούν μέτρα προστασίας της οικονομίας της Ένωσης. Εντούτοις, φρονώ ότι η εξεταζόμενη περίπτωση, στο πλαίσιο της οποίας ένα άτομο μπορεί να έχει κατοικία χαρακτηριζόμενη ως συνήθη τόσο σε κράτος μέλος όσο και σε τρίτη χώρα και εισάγει τα προσωπικά του είδη στο έδαφος της Ένωσης όταν παύει να κατοικεί στην τρίτη χώρα, δεν αντιστοιχεί στις περιπτώσεις τις οποίες διέπουν τα άρθρα 3 επ. του κανονισμού 1186/2009.

47. Πράγματι το Δικαστήριο, απαντώντας σε ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία διατάξεων του κανονισμού 918/83, υπογράμμισε ότι οι «κατά την έκδοση του κανονισμού επιδιωκόμενοι από τον νομοθέτη της Ένωσης σκοποί […] συνίστανται στη διευκόλυνση, αφενός, της μετοικήσεως στο κράτος μέλος και, αφετέρου, της εργασίας των τελωνειακών αρχών των κρατών μελών» [36]. Προκύπτει συνεπώς ότι, θεσπίζοντας τις κοινές δασμολογικές ατέλειες κατά την εισαγωγή, τις οποίες προβλέπει ο εν λόγω κανονισμός, ο νομοθέτης δεν παρενέβη μόνο προς το συμφέρον των ατόμων που θα έπρεπε να καταβάλουν δασμούς κατά την εγκατάστασή τους σε κράτος μέλος, αλλά και για την απλούστευση του έργου των κρατικών υπηρεσιών που θα αναλάμβαναν τον έλεγχο του εκτελωνισμού των αγαθών που θα εισάγονταν με την ευκαιρία αυτή. Όλες αυτές οι σκέψεις μπορούν, κατά την άποψή μου, να ισχύσουν και για τον κανονισμό 1186/2009, ο οποίος, υπενθυμίζω, απλώς κωδικοποιεί τις διατάξεις, μεταξύ άλλων, του κανονισμού 918/83.

48. Στην κρινόμενη υπόθεση, η οποία αφορά τη δυνατότητα ατόμου να έχει «συνήθη κατοικία» κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009 τόσο σε κράτος μέλος όσο και σε τρίτη χώρα, φρονώ, όπως και η Επιτροπή, ότι αυτό που χαρακτηρίζεται «πλήρης επιστροφή σε συνήθη κατοικία στο κράτος μέλος» δεν ανταποκρίνεται στον προαναφερθέντα σκοπό, ο οποίος έγκειται στη διευκόλυνση της αποκτήσεως νέας κατοικίας σε κράτος μέλος. Όταν ένα άτομο εγκαταλείπει τη μία από τις δύο χαρακτηριζόμενες

34 — Απόφαση Wencel (C-589/10, EU:C:2013:303, σκέψεις 48 επ.).

35 — Προπαρατεθείσα γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (σημείο 1.4). Επίσης, στο σημείο 4 της προπαρατεθείσας αιτιολογικής εκθέσεως [COM(79) 104 τελικό], αναφέρεται ότι μπορεί να χορηγηθεί ατέλεια για την εισαγωγή κινητών αγαθών τα οποία χρησιμοποιούνται από άτομα που εγκαθίστανται σε μια χώρα, διότι μια τέτοια εισαγωγή δεν παρακωλύει την εθνική παραγωγή παρόμοιων εμπορευμάτων, καθόσον δεν πραγματοποιείται για εμπορικούς σκοπούς.

36 — Απόφαση Treimanis (C-487/11, EU:C:2012:556, σκέψη 24). Τους εν λόγω σκοπούς εξέθεσε, με ταυτόσημους όρους, ο γενικός εισαγγελέας M. Poiares Maduro στις προτάσεις του για την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Feron (C-170/03, EU:C:2004:312, σκέψη 74), παραπέμποντας στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Saggio για την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Heinonen (C-394/97, EU:C:1999:10, σκέψη 16).

ως συνήθεις κατοικίες του, αυτή που βρίσκεται σε τρίτη χώρα, προκειμένου να ζήσει πλέον αποκλειστικά στην άλλη, σε εκείνη που *βρίσκεται ήδη σε κράτος μέλος*, δεν υπάρχει, κατά κυριολεξία, πραγματική *μεταφορά συνήθους κατοικίας* στο εσωτερικό του τελωνειακού εδάφους της Ένωσης, όπως απαιτούν τα άρθρα 3 επ. του κανονισμού.

49. Όπως προκύπτει επίσης από διεθνείς ρυθμίσεις που ενέπνευσαν τον νομοθέτη της Ένωσης, μεταξύ άλλων πηγών[37], το στοιχείο που έχει καθοριστική σημασία προκειμένου να δικαιολογηθεί η δασμολογική ατέλεια κατά την εισαγωγή υπό συνθήκες όπως αυτές του άρθρου 3 είναι το γεγονός ότι τα αγαθά εισάγονται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο μεταφοράς του κύριου τόπου διαβιώσεώς του, ο οποίος αποκαλείται –ανάλογα με την πηγή– συνήθης κατοικία ή διαμονή («domicile» ή «résidence normale»), από τη χώρα εξαγωγής των εν λόγω αγαθών στη χώρα εισαγωγής τους[38].

50. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο κανονισμός 1186/2009 έχει την έννοια ότι αποκλείει την ταυτόχρονη ύπαρξη συνήθους κατοικίας φυσικού προσώπου τόσο σε κράτος μέλος όσο και σε τρίτη χώρα, ιδίως για τον σκοπό εφαρμογής της τελωνειακής ατέλειας την οποία προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού.

6. *Επί του δεύτερου σκέλους του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος*

51. Λαμβανομένης υπόψη της αρνητικής απαντήσεως που συνιστώ να δοθεί στο πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος, φρονώ ότι δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στο δεύτερο σκέλος του, το οποίο αφορά την ενδεχόμενη εφαρμογή του εν λόγω άρθρου 3 στα προσωπικά είδη που μεταφέρονται στην Ένωση, όταν ο ενδιαφερόμενος εγκαταλείπει εκείνη από τις χαρακτηριζόμενες ως συνήθεις κατοικίες του που βρίσκεται σε τρίτη χώρα, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει το ερώτημα αυτό επικουρικώς, για την περίπτωση στην οποία θα ήταν δυνατόν να υπάρχει διπλή «συνήθης κατοικία» κατά την έννοια του κανονισμού.

52. Συναφώς θα υπογραμμίσω απλώς ότι η εν λόγω δυνατότητα δεν συνάδει, κατά τη γνώμη μου, με το ουσιώδες κριτήριο το οποίο τάσσει το άρθρο 3 ότι η ατέλεια χορηγείται στα «φυσικά πρόσωπα τα οποία *μεταφέρουν τη συνήθη κατοικία τους στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας*»[39]. Πράγματι, μια τέτοια διατύπωση προϋποθέτει αναγκαστικά, κατά την άποψή μου, μεταφορά του τόπου της μοναδικής κατοικίας από τρίτη χώρα σε κράτος μέλος. Η περίπτωση αυτή διαφέρει όμως από αυτό που θα συνέβαινε αν ένα άτομο μπορούσε να εγκαταλείψει τη συνήθη κατοικία του σε τρίτη χώρα προκειμένου να εγκατασταθεί στο μέλλον αποκλειστικά στην υποτιθέμενη άλλη συνήθη κατοικία του που βρίσκεται ήδη σε κράτος μέλος, όπως προτείνει το αιτούν δικαστήριο[40]. Εφόσον δεν πληρούται απολύτως το προαναφερθέν κριτήριο, ο ενδιαφερόμενος δεν μπορεί να επωφεληθεί του δικαιώματος ατέλειας το οποίο προβλέπει το εν λόγω άρθρο.

37 — Βλ. σημεία 5 και 7 της αιτιολογικής εκθέσεως της προπαρατεθείσας προτάσεως [COM(79) 104 τελικό] και τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 918/83, το ουσιαστικό περιεχόμενο της οποίας περιλήφθηκε στην αιτιολογική σκέψη 5 του κανονισμού 1186/2009.

38 — Βλ. για παράδειγμα σύσταση της 5ης Δεκεμβρίου 1962 του Συμβουλίου Τελωνειακής Συνεργασίας (νυν Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων) σχετικά με την εισδοχή ατελώς κινητών αγαθών που εισάγονται επ' ευκαιρία μεταφοράς κατοικίας («transfert de domicile») (δημοσιεύεται στον δικτυακό τόπο http://www.wcoomd.org/fr/about-us/legal-instruments/recommendations/~/media/5E6130F9EAA54352A7710C2CA72ABA2B.ashx). Το κείμενο αυτό εκδόθηκε με σκοπό να «διευκολύνει τη *μεταφορά κατοικίας των φυσικών προσώπων από μια χώρα σε άλλη*» και συνιστά «να επιτρέπεται η εισαγωγή υπό καθεστώς *ατέλειας* από εισαγωγικούς δασμούς και φόρους, χωρίς απαγορεύσεις και περιορισμούς εισαγωγής οικονομικής φύσεως, κινητών αγαθών που εισάγονται από φυσικό πρόσωπο *κατά τη μεταφορά της κατοικίας του στη χώρα εισαγωγής*» (η υπογράμμιση δική μου).

39 — Η υπογράμμιση δική μου.

40 — Στην ίδια λογική, η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει επικουρικώς ότι, αν το Δικαστήριο κρίνει ότι το άρθρο 3 του κανονισμού 1186/2009 επιτρέπει την ταυτόχρονη ύπαρξη συνήθους κατοικίας σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα, αυτό δεν σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος δικαιούται να επωφεληθεί της τελωνειακής ατέλειας την οποία προβλέπει το εν λόγω άρθρο, υπογραμμίζοντας ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, αφενός, η συνήθης κατοικία στην τρίτη χώρα *εγκαταλείπεται* –και δεν μεταφέρεται στο τελωνειακό έδαφος της Ένωσης– και, αφετέρου, ότι η συνήθης κατοικίας στο κράτος μέλος *διατηρείται* σε αυτό –και δεν μεταφέρεται.

Β — *Επί των κριτηρίων προσδιορισμού του τόπου συνήθους κατοικίας φυσικού προσώπου κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009*

1. *Εισαγωγικές παρατηρήσεις*

53. Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα υποβάλλεται για την περίπτωση στην οποία, όπως προτείνω, το Δικαστήριο ερμηνεύσει τις διατάξεις του κανονισμού 1186/2009 υπό την έννοια ότι αποκλείουν τη δυνατότητα υπάρξεως διπλής συνήθους κατοικίας φυσικού προσώπου κατά την έννοια των εν λόγω διατάξεων.

54. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, λαμβανομένης υπόψη της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και των ισχυρισμών που προβάλλει ο Χ με την αίτηση αναιρέσεως, ποια κριτήρια πρέπει να χρησιμοποιηθούν, για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού, προκειμένου να προσδιοριστεί η χώρα της συνήθους κατοικίας ατόμου υπό συνθήκες ανάλογες με αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, δηλαδή όταν ο ενδιαφερόμενος διατηρούσε για μια συγκεκριμένη περίοδο τόσο προσωπικούς όσο και επαγγελματικούς δεσμούς σε τρίτη χώρα και προσωπικούς μόνο δεσμούς σε κράτος μέλος. Ουσιαστικά, με το ερώτημα αυτό, το Δικαστήριο καλείται να δώσει τον ορισμό της «συνήθους κατοικίας» κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009, και ιδίως να διευκρινίσει τα στοιχεία εκτιμήσεως που πρέπει να υπερισχύουν σε περίπτωση κατακερματισμού των συνδετικών παραγόντων.

55. Για να αιτιολογήσει το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι το Δικαστήριο έχει αναλύσει την έννοια της «συνήθους κατοικίας» στο πλαίσιο της ερμηνείας των προαναφερθεισών οδηγιών 83/182 και 83/183, οι οποίες αφορούν φορολογικές, και όχι τελωνειακές ατέλειες. Διερωτάται αν και σε ποιο βαθμό τα στοιχεία του ορισμού της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» που περιέχονται στις δύο αυτές οδηγίες, ιδίως σε σχέση με τη στάθμιση μεταξύ των προσωπικών και των επαγγελματικών δεσμών, καθώς και οι συναφείς αποφάσεις του Δικαστηρίου[41] ασκούν επιρροή για τον προσδιορισμό του τόπου της συνήθους κατοικίας κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009. Για να αιτιολογήσει τις αμφιβολίες του, επισημαίνει ότι ο σκοπός των εν λόγω οδηγιών διαφέρει από τον σκοπό του κανονισμού αυτού και επισημαίνει ότι η διαφορά τις κύριας δίκης διακρίνεται από τις διαφορές τις οποίες έχει κρίνει προηγουμένως το Δικαστήριο κατά το ότι εν προκειμένω ο ενδιαφερόμενος διατηρεί επαγγελματικούς δεσμούς αποκλειστικά στην τρίτη χώρα και όχι επίσης στο οικείο κράτος μέλος[42].

56. Ο Χ είναι της γνώμης ότι η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα θα πρέπει, πράγματι, να ευθυγραμμιστεί με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου με τις οποίες ερμηνεύθηκε ο όρος «συνήθης κατοικία» όπως χρησιμοποιείται στις οδηγίες 83/182 και 83/183, λόγω του ότι ο κανονισμός 1186/2009 εντάσσεται στο ίδιο πλαίσιο και διώκει ουσιαστικά τον ίδιο σκοπό με τις εν λόγω οδηγίες, δεδομένου ότι το άρθρο 3 του κανονισμού διέπει επίσης την κυκλοφορία προσωπικών ειδών που

41 — Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις αποφάσεις Ryborg (C-297/89, EU:C:1991:160)· Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407) και Αλεβίζος (C-392/05, EU:C:2007:251).

42 — Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει συναφώς στην απόφαση Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407, σκέψεις 52 και 53), επισημαίνοντας, εντούτοις, ότι ο κανονισμός 1186/2009 δεν περιέχει διάταξη ανάλογη προς το άρθρο 7, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 83/182, σύμφωνα με το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις υπερισχύουν οι προσωπικοί δεσμοί, ενώ εκτιμά ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν πληρούνται εν προκειμένω οι σχετικές προϋποθέσεις.

προορίζονται για ιδιώτες. Επίσης, η Ολλανδική Κυβέρνηση φρονεί ότι, κατ' αναλογία προς τις εν λόγω αποφάσεις, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στους προσωπικούς δεσμούς και ότι εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να προσδιορίσει σε ποιον τόπο κατοικίας υπερισχύουν αυτοί βάσει πραγματικών στοιχείων τα οποία απαριθμεί ενδεικτικά, εμπνεόμενη από την εν λόγω νομολογία [43].

57. Αντιθέτως, η Επιτροπή φρονεί ότι ο ορισμός της έννοιας «συνήθης κατοικία», όπως χρησιμοποιείται στις οδηγίες 83/182 και 83/183 και έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, δεν μπορεί να μεταφερθεί στην κρινόμενη υπόθεση. Προτείνει να δοθεί, για τους σκοπούς του κανονισμού, ο ορισμός ότι η έννοια αντιστοιχεί, «κατ' αρχήν, στον τόπο όπου κατοικεί πραγματικά ο ενδιαφερόμενος κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους». Επικουρικώς και μόνον, αποκλειστικά για τις περιπτώσεις στις οποίες δεν προκύπτει σαφώς ότι ο εν λόγω τόπος βρίσκεται σε τρίτη χώρα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι οι κύριοι προσωπικοί δεσμοί του ενδιαφερομένου βρίσκονται σε κράτος μέλος.

58. Φρονώ ότι, για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1186/2009, ο όρος «συνήθης κατοικία» πρέπει να νοείται αυτοτελώς, όχι μόνο σε σχέση με τα δίκαια των κρατών μελών [44], αλλά και σε σχέση με τους ορισμούς της ίδιας έννοιας ή συναφών εννοιών που περιέχονται σε άλλα νομοθετικά κείμενα του δικαίου της Ένωσης, όπως διευκρινίζονται με τη νομολογία του Δικαστηρίου.

2. *Επί της ερμηνείας της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» ενδεχομένως υπό το πρίσμα άλλων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης*

59. Αντιθέτως προς τον κανονισμό 1186/2009, τόσο η οδηγία 83/182 όσο και η οδηγία 83/183, οι οποίες αφορούν αμφότερες τον τομέα των φορολογικών ατελειών, ορίζουν ρητώς την έννοια της «συνήθους κατοικίας» στο άρθρο 7, παράγραφος 1 και στο άρθρο 6, παράγραφος 1, αντιστοίχως [45]. Υπογραμμίζω ότι οι ενδείξεις αυτές δόθηκαν από τον νομοθέτη αποκλειστικά «για την εφαρμογή» των εν λόγω οδηγιών, και όχι γενικά, σε σχέση με το δίκαιο της Ένωσης [46]. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, αν ο νομοθέτης ήθελε να χρησιμοποιήσει τον ίδιο ορισμό για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1186/2009, θα το είχε πράξει, πολλώ μάλλον διότι ο κανονισμός 918/83, που κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 1186/2009, εκδόθηκε την ίδια ημέρα με τις δύο αυτές οδηγίες.

60. Εκτός από τις οδηγίες 83/182 και 83/183, στις οποίες παραπέμπει το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να επισημανθεί ότι ο ορισμός της «συνήθους κατοικίας» («résidence normale»), με την ίδια ακριβώς διατύπωση, έχει δοθεί με οδηγίες που εκδόθηκαν μεταγενέστερα και διέπουν τη χορήγηση και τη διαχείριση των αδειών οδηγήσεως [47]. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η προϋπόθεση της «résidence normale» (διαμονής) που προβλέπουν οι τελευταίες αυτές οδηγίες συνιστά ουσιώδες στοιχείο του συστήματος το οποίο θεσπίζουν για την περιστολή των καταχρήσεων που συνδέονται με αυτό που το

43 — Παραπέμποντας στη σκέψη 55 της αποφάσεως Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407), η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι στα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τον δικαστή περιλαμβάνονται, «ιδίως, η αυτοπρόσωπη παρουσία του [ενδιαφερομένου], καθώς και των μελών της οικογένειάς του, η ύπαρξη κατοικίας, ο πραγματικός τόπος φοιτήσεως σε σχολείο των τέκνων, ο τόπος ασκήσεως των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, ο τόπος των περιουσιακών συμφερόντων, ο τόπος των διοικητικών δεσμών με τις δημόσιες αρχές και τους κοινωνικούς φορείς, καθόσον τα στοιχεία αυτά εκφράζουν τη βούληση του συγκεκριμένου ατόμου να προσδώσει μια ορισμένη μονιμότητα στον τόπο όπου αναπτύσσει τους δεσμούς αυτούς, λόγω της συνέχειας που προκύπτει από μια βιοτική συνήθεια και από την εξέλιξη των συνήθων κοινωνικών και επαγγελματικών σχέσεων», προσθέτει δε ότι λαμβάνονται υπόψη «στοιχεία όπως η χώρα όπου καταβάλλεται σύνταξη, η χώρα όπου είναι εγκατεστημένος ο εργοδότης και η χώρα στην οποία συνάπτεται ασφάλιση ασθενείας».

44 — Βλ. σημεία 31 επ. των παρουσών προτάσεων.

45 — Οι διατάξεις αυτές παρατίθενται στα σημεία 16 και 17 των παρουσών προτάσεων.

46 — Λαμβανομένου υπόψη τόσο του τίτλου των εν λόγω άρθρων («Γενικοί κανόνες για τον καθορισμό της κατοικίας») όσο και των προπαρασκευαστικών εργασιών που αφορούν τις οδηγίες [βλ., ιδίως, όσον αφορά την οδηγία 83/183, άρθρο 8 της προτάσεως της Επιτροπής, COM(1975) 528 τελικό (JO 1975, C 267, σ. 11)], φρονώ ότι οι ορισμοί της εν λόγω έννοιας δόθηκαν κυρίως προκειμένου να συμπληρωθεί η απαρίθμηση, που έχει πλέον ενταχθεί στην παράγραφο 2 των εν λόγω άρθρων, των αποδεκτών αποδεικτικών μέσων με τα οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αποδείξουν πού βρίσκεται ο τόπος κατοικίας τους.

47 — Η πρώτη οδηγία 80/1263/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 1980, περί καθιερώσεως κοινοτικής αδείας οδηγήσεως (ΕΕ ειδ. έκδ. 13/010, σ. 89), ανέφερε ήδη επανειλημμένα την έννοια της «résidence normale» (διαμονής) χωρίς όμως να δίδει τον ορισμό της. Το κενό αυτό καλύφθηκε με το άρθρο 9 της οδηγίας 91/439/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991, για την άδεια οδήγησης (ΕΕ L 237, σ. 1). Ο ορισμός που δόθηκε με αυτή τη διάταξη επαναλήφθηκε στο άρθρο 12 της οδηγίας 2006/126/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006 (ΕΕ L 403, σ. 18), με την οποία καταργήθηκε η προηγούμενη οδηγία.

Δικαστήριο αποκαλεί «ευκαιριακή» απόκτηση άδειας οδηγήσεως και για τη διευκόλυνση των ελέγχων [48]. Φαίνεται, συνεπώς, ότι, όταν ο νομοθέτης θέλησε να χρησιμοποιήσει τον ίδιο ορισμό της έννοιας με αυτόν που περιέχεται στις οδηγίες 83/182 και 83/183, ακόμα και σε τομείς εκτός της φορολογίας, το έπραξε ρητώς.

61. Εν πάση περιπτώσει, το Δικαστήριο έχει παράσχει μια σειρά διευκρινίσεων σχετικά με τους ορισμούς που περιλαμβάνονται στις οδηγίες 83/182 και 83/183 αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής των οδηγιών αυτών. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, κατά την έννοια κάθε μιας από τις εν λόγω οδηγίες, «ως συνήθης κατοικία πρέπει να θεωρείται ο τόπος τον οποίο ο ενδιαφερόμενος έχει καταστήσει μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του», ότι «[τ]ο κριτήριο της μονιμότητας παραπέμπει στην προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να διαμένει συνήθως στον οικείο τόπο τουλάχιστον 185 ημέρες ανά ημερολογιακό έτος» και ότι η συνήθης κατοικία δεν πρέπει να προσδιορίζεται μόνο με βάση «όλα τα ασκούντα επιρροή πραγματικά περιστατικά», αλλά και υπό το πρίσμα του σκοπού της εφαρμοστέας οδηγίας [49].

62. Όπως προκύπτει από το προοίμιο των οδηγιών 83/182 και 83/183, ο κύριος σκοπός τους συνίσταται στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιδιωτών εντός της Ένωσης με την εξάλειψη των φορολογικών εμποδίων κατά την εισαγωγή σε κράτος μέλος προσωπικών ειδών που βρίσκονται σε άλλο κράτος μέλος [50]. Ο σκοπός αυτός δεν αντιστοιχεί προς τους σκοπούς του κανονισμού 1186/2009 [51], ο οποίος δεν διέπει την κυκλοφορία αγαθών μεταξύ των κρατών μελών, αλλά μεταξύ κράτους μέλους και τρίτης χώρας, μοναδική περίπτωση στην οποία είναι κανονικά εφαρμοστέα μέτρα προστασίας της οικονομίας της Ένωσης που δικαιολογούν τη δασμολογική επιβάρυνση [52], όπως ορθώς επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο.

63. Ένας άλλος λόγος για τον οποίο φρονώ ότι ο ορισμός της συνήθους κατοικίας κατά την έννοια των εν λόγω οδηγιών δεν μπορεί να μεταφερθεί στην ερμηνεία του κανονισμού 1186/2009, έστω και ως επικουρική πηγή εμπνεύσεως, είναι το ότι οι νομικοί τομείς τους οποίους καλύπτουν οι δύο αυτές κατηγορίες πράξεων διαφέρουν, έστω και αν παρουσιάζουν ομοιότητες. Όντως, αφενός, οι φορολογικές και οι τελωνειακές ατέλειες έχουν ως κοινό αντικείμενο την απαλλαγή των αγαθών στα οποία εφαρμόζονται από επιβαρύνσεις ενώ, αφετέρου, η προσπάθεια βελτιώσεως του παραλληλισμού μεταξύ των διατάξεων που είναι εφαρμοστέες στον φορολογικό και στον τελωνειακό τομέα ήταν έκδηλη κατά τις σχετικές νομοθετικές εργασίες [53]. Εντούτοις, οι δύο αυτές κατηγορίες ατελειών δεν μπορούν να εξομοιωθούν πλήρως μεταξύ τους, κυρίως διότι, στον τελωνειακό τομέα, το ζήτημα της ενδεχόμενης χορηγήσεως ατέλειας τίθεται εξ ορισμού αποκλειστικά έναντι αγαθών καταγωγής τρίτης χώρας, αλλά και διότι ο τρόπος παρεμβάσεως και οι επιπτώσεις τους διαφέρουν [54].

48 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις Grasser (C-184/10, EU:C:2011:324, σκέψη 27)· Hofmann (C-419/10, EU:C:2012:240, σκέψεις 70 και 76) και Nīmanis (C-664/13, EU:C:2015:417, σκέψεις 36 επ.).

49 — Όσον αφορά την οδηγία 83/182, βλ. αποφάσεις Ryborg (C-297/89, EU:C:1991:160, σκέψεις 17 επ.) και Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407, σκέψεις 51 επ.). Όσον αφορά την οδηγία 83/183, βλ. απόφαση Αλεβίζος (C-392/05, EU:C:2007:251, σκέψεις 54 επ.).

50 — Βλ. αποφάσεις Ryborg (C-297/89, EU:C:1991:160, σκέψη 13)· Λουλουδάκης (C-262/99, EU:C:2001:407, σκέψη 58) και Αλεβίζος (C-392/05, EU:C:2007:251, σκέψη 53).

51 — Βλ. σημεία 45 επ. των παρουσών προτάσεων.

52 — Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 2 και 3 του κανονισμού 1186/2009.

53 — Βλ. προπαρατεθείσα γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (σημείο 1.8)· αιτιολογική έκθεση της προτάσεως της Επιτροπής [COM(2007) 614 τελικό, σ. 2 και 3] η οποία οδήγησε στη θέσπιση του κανονισμού (ΕΚ) 274/2008 του Συμβουλίου, της 17ης Μαρτίου 2008 (ΕΕ L 85, σ. 1) για την τροποποίηση του κανονισμού 918/83, ο οποίος κωδικοποιήθηκε με τον κανονισμό 1186/2009· Georgopoulos, T., «La franchise douanière – Le droit douanier communautaire entre cohérence et flexibilité», *R.A.E.*, 2005, αριθ. 4, σ. 608.

54 — Βλ. Berr, C. J., και Trémeau, H., *Le droit douanier communautaire et national*, Economica, Παρίσι, 2006, σημείο 157, και Soulard, C., «Union douanière – Taxation des marchandises», *Jurisclasseur Europe*, τεύχος 504, 2007, σημείο 124.

64. Τέλος, επισημαίνω ότι, αν ισχύσουν και για τους σκοπούς εφαρμογής του κανονισμού 1186/2009 όλα τα κριτήρια μεταφοράς συνήθους κατοικίας που προκύπτουν τόσο από τις οδηγίες 83/182 και 83/183 όσο και από τη σχετική νομολογία, τούτο θα υπήρχε κίνδυνος να πλήξει την πρακτική αποτελεσματικότητα των άρθρων 3 επ. του κανονισμού, διότι θα είχε ως πρακτική συνέπεια να καταστεί η προσφυγή στην τελωνειακή ατέλεια την οποία προβλέπουν οι εν λόγω διατάξεις κυρίως προς το συμφέρον των πολιτών της Ένωσης σαφώς δυσχερέστερη από ό,τι επιθυμούσε ο νομοθέτης [55].

65. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, πρώτον, ότι ο ειδικός κανόνας ότι πρέπει να υπερισχύει ο τόπος στον οποίον ο ενδιαφερόμενος διατηρεί προσωπικούς δεσμούς, όταν είναι αδύνατον να προσδιοριστεί πού βρίσκεται το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του, μπορεί να έχει καθοριστική σημασία μόνο στην περίπτωση κατά την οποία, όπως προβλέπεται με τις σχετικές διατάξεις των οδηγιών 83/182 και 83/183, ο ενδιαφερόμενος διέμενε «διαδοχικά σε διάφορους τόπους που βρίσκονται σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη» [56]. Πράγματι, συμφωνώ με την Επιτροπή ότι η επιλογή αυτή του νομοθέτη επιβάλλεται όταν πρέπει να προσδιοριστεί ποιο από τα διάφορα εμπλεκόμενα κράτη μέλη πρέπει να επιβάλει φόρο επί των οικείων αγαθών, δηλαδή προς τον σκοπό της κατανομής της φορολογικής αρμοδιότητας στο εσωτερικό της Ένωσης, αλλά όχι όταν ο ενδιαφερόμενος διαβιούσε παράλληλα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα.

66. Δεύτερον, η περίοδος αναφοράς την οποία προβλέπουν οι οδηγίες 83/182 και 83/183, σύμφωνα με τις οποίες συνήθης κατοικία είναι καταρχήν εκείνη όπου ο ενδιαφερόμενος διαμένει «τουλάχιστον 185 ημέρες ανά ημερολογιακό έτος», δηλαδή για διάστημα μεγαλύτερο του ημίσεος κάθε οικείου έτους, είναι απρόσφορη για θέματα τελωνειακών ατελειών. Θα διευκρινίσω το περιεχόμενο της προτάσεώς μου στη συνέχεια [57], αλλά επιθυμώ να δηλώσω ήδη σε αυτό το στάδιο ότι, κατά τη γνώμη μου, μολονότι το κριτήριο που συνδέεται με το ποσοστό του χρόνου παρουσίας του ενδιαφερομένου σε μια χώρα είναι κρίσιμο, αντιθέτως, η περιοδικότητα που συνδέεται με το ημερολογιακό έτος δεν είναι απολύτως πρόσφορη σε σχέση με το ζήτημα της ενδεχόμενης απαλλαγής από δασμούς.

67. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι τα στοιχεία σχετικά με την έννοια της «συνήθους κατοικίας» που περιλαμβάνονται στις προαναφερθείσες οδηγίες, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, δεν μπορούν να μεταφερθούν στην κρινόμενη υπόθεση, αυτά καθαυτά ή κατ' αναλογία, λόγω των διαφορών μεταξύ του κανονισμού 1186/2009 και των εν λόγω οδηγιών όσον αφορά τη διατύπωση, τους σκοπούς και τον τομέα εφαρμογής.

68. Για λόγους πληρότητας, επισημαίνω ότι το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει έννοιες παρόμοιες με αυτή της «συνήθους κατοικίας» που απαντώνται σε διάφορους τομείς του δικαίου της Ένωσης. Παραπέμπω συνοπτικά, ιδίως, στις αποφάσεις σχετικά με τους όρους «κατοικία» και «κανονικά» κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71 [58], καθώς και στην έννοια της «συνήθους διαμονής» (résidence habituelle) που περιέχεται, μεταξύ άλλων, στον κανονισμό Βρυξέλλες II bis [59], χωρίς να δίδεται ο ορισμός της [60].

55 — Όπως ορθώς έχει επισημανθεί, «εφόσον η ελεύθερη κυκλοφορία των Ευρωπαίων πολιτών [...] έχει αναχθεί σε θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, θα ήταν άτοπο να αντιμετωπίζουν αυτοί εξαιρετικά αυστηρό τελωνειακό καθεστώς κατά την επιστροφή τους ή την (πρώτη) εγκατάστασή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μολονότι σύμφωνα με τον κανονισμό 918/83 οι Ευρωπαίοι πολίτες δεν χαίρουν ειδικής ατέλειας, θα είναι οι πρώτοι που θα επωφελούνται από ατέλειες [σχετικές με γεγονότα της προσωπικής ζωής]» (βλ. Georgopoulos, T., όπ.π., σ. 607). Βλ. επίσης σημείο 77 των παρουσών προτάσεων.

56 — Δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 83/182 και του άρθρου 6, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 83/183, «η συνήθης κατοικία ατόμου, του οποίου οι επαγγελματικοί δεσμοί βρίσκονται σε τόπο άλλον από τον τόπο των προσωπικών του δεσμών και το οποίο για τον λόγο αυτό υποχρεώνεται να διαμένει διαδοχικά σε διάφορους τόπους που βρίσκονται σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, θεωρείται ότι βρίσκεται στον τόπο των προσωπικών του δεσμών».

57 — Βλ. σημεία 74 επ. των παρουσών προτάσεων.

58 — Για τον ορισμό της «κατοικίας» με το άρθρο 1, στοιχείο η', του κανονισμού 1408/71, βλ. απόφαση Swaddling (C-90/97, EU:C:1999:96, σκέψεις 29 και 30), ενώ για την έννοια της μισθωτής δραστηριότητας που ασκείται «κανονικά» σε κράτος μέλος, η οποία περιέχεται, μεταξύ άλλων, στα άρθρα 14 επ. του κανονισμού, βλ. απόφαση Banks κ.λπ. (C-178/97, EU:C:2000:169, σκέψεις 25 επ.).

59 — Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (ΕΕ L 338, σ. 1), δυνάμει του οποίου θεμελιώνεται σε πολλές περιπτώσεις δικαιοδοσία στη συνήθη διαμονή («résidence habituelle») τόσο των συζύγων όσο και του παιδιού.

60 — Όσον αφορά τον όρο «συνήθης διαμονή του παιδιού» («résidence habituelle de l'enfant») κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες II bis, βλ., ιδίως, αποφάσεις A (C-523/07, EU:C:2009:225, σκέψεις 37 επ.) και Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, σκέψεις 44 επ.).

69. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, όταν γίνεται χρήση ανάλογων παραγόντων εντοπισμού, γενικά απαιτείται σταθερότητα διαμονής που να επιτρέπει τη δημιουργία στενών δεσμών με μια χώρα, καθώς και ότι το Δικαστήριο έχει θέσει μια σειρά κριτηρίων εκτιμήσεως αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς εφαρμογής των οικείων κανονισμών. Δεδομένου ότι οι παράγοντες αυτοί θεσπίστηκαν από τον νομοθέτη της Ένωσης για να μπορεί να συνδεθεί μια διασυνοριακή κατάσταση με το ένα ή με το άλλο κράτος μέλος, σε συνάρτηση με το εφαρμοστέο δίκαιο και το αρμόδιο δικαστήριο, αντιστοίχως, οι εν λόγω αποφάσεις, όπως και αυτές που αφορούν τις οδηγίες 83/182 και 83/183, εντάσσονται σε πλαίσιο διαφορετικό από το πλαίσιο της κρινομένης υποθέσεως, η οποία αφορά τη δασμολογική επιβάρυνση ή την απαλλαγή, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, αγαθών προερχόμενων από τρίτη χώρα.

70. Φρονώ, κατά συνέπεια, ότι πρέπει να δοθεί ορισμός της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» ειδικά προσαρμοσμένος στις διατάξεις του κανονισμού 1186/2009 των οποίων ζητείται η ερμηνεία.

3. *Επί του ορισμού της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» ειδικά για τους σκοπούς του* κανονισμού 1186/2009

71. Καταρχάς, υπενθυμίζω ότι, στην αρχική της πρόταση για τον μετέπειτα κανονισμό 918/83[61], η Επιτροπή επιθυμούσε να δώσει τον ορισμό της έννοιας της «συνήθους κατοικίας» για τους σκοπούς εφαρμογής του σχεδίου κανονισμού σε ένα άρθρο 4, το ουσιαστικό περιεχόμενο του οποίου ήταν ανάλογο με εκείνο του άρθρου 3 του κανονισμού 1186/2009. Ο ορισμός αυτής της έννοιας, ο οποίος δεν περιλήφθηκε στο τελικό κείμενο του κανονισμού 918/83, είχε ως εξής: «ο τόπος συνήθους κατοικίας προσώπου, δηλαδή ο τόπος όπου διαμένει συνεχώς επί ορισμένο χρόνο λόγω προσωπικών ή επαγγελματικών δεσμών από τους οποίους προκύπτει στενή σύνδεση του προσώπου με τον τόπο όπου κατοικεί».

72. Στο πλαίσιο της κρινόμενης υποθέσεως, η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι ότι «[γ]ια τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 3 του κανονισμού 1186/2009, η συνήθης κατοικία αντιστοιχεί κατ' αρχήν στον τόπο πραγματικής κατοικίας του ενδιαφερομένου κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους». Παρεμπιπτόντως, προτείνει να ακολουθηθεί μια επικουρική μέθοδος στην περίπτωση κατά την οποία οι κύριοι προσωπικοί δεσμοί του ενδιαφερομένου τον συνδέουν με κράτος μέλος.

73. Από την πλευρά μου, φρονώ ότι η απάντηση στο ερώτημα πρέπει να περιέχει ορισμό της «συνήθους κατοικίας» κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009 που να μην ισχύει μόνο για το άρθρο 3, αλλά για το σύνολο των διατάξεων του εν λόγω κανονισμού στις οποίες χρησιμοποιείται ως κριτήριο ο όρος αυτός[62].

74. Εξάλλου, φρονώ ότι, προκειμένου να θεωρηθεί ότι φυσικό πρόσωπο αποκτά «συνήθη κατοικία» σε τρίτη χώρα, πρέπει να απαιτείται επαρκής χρόνος παρουσίας[63] και να χρησιμοποιείται ένα κριτήριο με βάση το ποσοστό του χρόνου της σχετικής παρουσίας, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή. Κρίνω απαραίτητο ο ενδιαφερόμενος να έχει διαμείνει σε αυτή τη χώρα κατά την οικεία περίοδο τουλάχιστον κατά το μεγαλύτερο μέρος της, εφόσον δεν έχει ζήσει εκεί αποκλειστικά. Αυτό το χρονικό, μαθηματικό και αντικειμενικό κριτήριο παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι δεν απαιτεί εξισορρόπηση μεταξύ διαφόρων πραγματικής φύσεως στοιχείων που συχνά εξαρτώνται από υποκειμενικές εκτιμήσεις και που μπορεί να είναι, αφενός μεν, πρακτικά δύσκολο ή ελάχιστα χρήσιμο να απαριθμηθούν λεπτομερώς —όπως προτείνει η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών—, αφετέρου δε, πολύπλοκο να σταθμίζονται από τον εθνικό δικαστή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

61 — Προπαρατεθείσα πρόταση [COM(79) 104 τελικό].

62 — Βλ. σημείο 28 των παρουσών προτάσεων.

63 — Η προαναφερθείσα σύσταση του Συμβουλίου τελωνειακής συνεργασίας απαιτούσε επίσης για τη χορήγηση ατέλειας για την οικοσκευή που εισάγεται επ' ευκαιρία μετοικήσεως: «στην περίπτωση ατόμου που επιστρέφει στη χώρα εισαγωγής, *η διάρκεια διαμονής στο εξωτερικό πρέπει να είναι επαρκής*» (η υπογράμμιση δική μου).

75. Αντιθέτως, δεν νομίζω ότι πρέπει να ληφθεί ως μοναδικό σημείο αναφοράς το «έτος», δεδομένου ότι το ημερολογιακό έτος είναι ένα ορόσημο το οποίο, κατά την άποψή μου, παρουσιάζει ασφαλώς ενδιαφέρον από φορολογική άποψη, λόγω του συνήθους οροσήμου της λογιστικής ή φορολογικής χρήσεως, αλλά δεν είναι τόσο άμεσα κατάλληλο στον δασμολογικό τομέα, ιδίως για τον προσδιορισμό του αν μπορεί να χορηγηθεί τελωνειακή ατέλεια. Κατά τη γνώμη μου, δεν θα ήταν λογικό να διαφέρει ανάλογα με το έτος, ή ακόμα και να εξαρτάται από έναν ετήσιο μέσον όρο, η χώρα στην οποία βρίσκεται η «συνήθης κατοικία» προσώπου κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009. Αυτό που βρίσκω ότι έχει καθοριστική σημασία συναφώς είναι η συνολική περίοδος κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος διέμεινε σε τρίτη χώρα πριν προβεί στην εισαγωγή των προσωπικών του ειδών στο τελωνειακό έδαφος της Ένωσης. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα μπορεί να είναι εντελώς διαφορετικό ανάλογα με το αν η συλλογιστική βάσει της οποίας προσδιορίζεται ο τόπος συνήθους κατοικίας πραγματοποιείται σε ετήσια βάση ή βάσει του συνόλου της οικείας περιόδου[64].

76. Εξάλλου, φρονώ ότι δεν είναι σκόπιμο, αλλά ούτε και απαραίτητο, να δοθεί ένας κύριος ορισμός και να προταθεί μια άλλη επικουρική λύση, ιδίως για την περίπτωση στην οποία είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η χώρα όπου κατοικούσε ο ενδιαφερόμενος κατά το μεγαλύτερο μέρος της οικείας περιόδου.

77. Πράγματι, η δυνατότητα εισαγωγής, χωρίς αυτό να θεμελιώνεται στον κανονισμό 1186/2009, εναλλακτικού κριτηρίου βασιζόμενου στο ότι οι κύριοι προσωπικοί δεσμοί του ενδιαφερομένου βρίσκονται σε κράτος μέλος παρουσιάζει το μειονέκτημα ότι μπορεί να οδηγήσει σε αποτέλεσμα αντίθετο από εκείνο στο οποίο καταλήγει το χρονικό κριτήριο που προτείνω. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί ιδίως εν προκειμένω[65]. Επίσης, το κριτήριο αυτό θα αποστερούσε από μεγάλο μέρος της πρακτικής της αποτελεσματικότητας την προβλεπόμενη στα άρθρα 3 επ. του κανονισμού ατέλεια, εφόσον οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν συνεχώς σε τρίτη χώρα για την εργασία τους, των οποίων όμως οι οικείοι παραμένουν στο κράτος μέλος καταγωγής τους, συχνά δεν θα μπορούν να επωφεληθούν από αυτές τις ευεργετικές διατάξεις.

78. Κατά τα λοιπά, φρονώ ότι η πρόβλεψη επικουρικού κριτηρίου δεν δικαιολογείται βάσει των συνήθων κανόνων που άπτονται, αφενός, της διαρθρώσεως μεταξύ κάθε αρχής και των εξαιρέσεών της και, αφετέρου, του βάρους αποδείξεως. Πράγματι, είναι σαφές ότι το άτομο που επιθυμεί να επωφεληθεί της παρεκκλίσεως από την αρχή της δασμολογικής επιβαρύνσεως, την οποία αποτελεί μια τελωνειακή ατέλεια[66], φέρει το βάρος να αποδείξει όλα τα πραγματικά στοιχεία που προβάλλει προς τον σκοπό αυτόν[67]. Εξάλλου, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να εφαρμόσει τα κριτήρια που θα προσδιοριστούν από το Δικαστήριο με βάση τα πραγματικά στοιχεία της διαφοράς που φέρεται ενώπιόν του και, ενδεχομένως, να απορρίψει την αίτηση τελωνειακής ατέλειας εφόσον διατηρεί αμφιβολίες σχετικά με το αν η συνήθης κατοικία του ενδιαφερομένου βρίσκεται πράγματι σε τρίτη χώρα. Η επίρριψη στον ενδιαφερόμενο του βάρους να αποδείξει ότι δικαιούται αυτή την απαλλαγή καθιστά δυνατό, μεταξύ άλλων, τον περιορισμό των δυνατοτήτων καταχρήσεως του τελωνειακού πλεονεκτήματος.

64 — Αν, για παράδειγμα, σε μια περίοδο πέντε ετών, ένα άτομο διέμενε τον περισσότερο χρόνο σε τρίτη χώρα κατά τα τέσσερα πρώτα έτη, αλλά τον περισσότερο χρόνο σε κράτος μέλος κατά το τελευταίο έτος, θα μπορούσε να συναχθεί το συμπέρασμα, αν η εξέταση διενεργηθεί σε ετήσια βάση, ότι η συνήθης κατοικία του βρισκόταν στο εσωτερικό της Ένωσης και να μην του χορηγηθεί τελωνειακή ατέλεια, μολονότι έχει διαμείνει ως επί το πλείστον στο εξωτερικό κατά τη χρονική αυτή περίοδο.

65 — Στην περίπτωση του Χ δεν αμφισβητείται ότι η επίμαχη περίοδος εκτείνεται από την 1η Μαρτίου 2008 έως την 1η Αυγούστου 2011 και ότι ο Χ, στη διάρκεια αυτών των τρεισήμισι ετών, πέρασε μόνο 281 ημέρες εκτός του Κατάρ, δηλαδή διάστημα πολύ μικρότερο του έτους. Κατά συνέπεια, διέμεινε κατά το μεγαλύτερο μέρος σε αυτή την τρίτη χώρα, στην οποία βρίσκεται, κατά τη γνώμη μου, η «συνήθης κατοικία» του. Αντιθέτως, αν γινόταν δεκτός ο τόπος όπου υπερισχύουν οι προσωπικοί δεσμοί του ενδιαφερομένου, αυτό θα είχε ως συνέπεια ότι η συνήθης κατοικία του θα προσδιοριζόταν στις Κάτω Χώρες.

66 — Βλ. σημεία 41 επ. των παρουσών προτάσεων.

67 — Το άρθρο 126 του κανονισμού 1186/2009 προβλέπει ρητώς ότι «[σ]τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο παρών κανονισμός προβλέπει ότι η παροχή ατέλειας εξαρτάται από τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων, η απόδειξη της συνδρομής των προϋποθέσεων αυτών προς τις αρμόδιες αρχές βαρύνει τον ενδιαφερόμενο».

79. Συναφώς επισημαίνω ότι, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, ο ενδεχόμενος κίνδυνος καταχρήσεως του καθεστώτος τελωνειακής ατέλειας το οποίο προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού 1186/2009, που θα μπορούσε να προκύψει ιδίως από μια υπερβολικά διασταλτική ερμηνεία της έννοιας της «συνήθους κατοικίας», περιορίζεται κατ' αρχήν από τη σειρά σωρευτικών προϋποθέσεων που θέτουν τα άρθρα 4 έως 11 του κανονισμού. Εφόσον οι εν λόγω διατάξεις πλαισιώνουν επαρκώς τη δυνατότητα υπαγωγής στο ως άνω καθεστώς, φρονώ ότι δεν απαιτείται να προστεθούν απαιτήσεις όπως αυτές τις οποίες προτείνει η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών.

80. Τέλος, επιθυμώ να υπογραμμίσω ότι, εφόσον ο νομοθέτης εσκεμμένα προτίμησε μιαν απλή λύση επιλέγοντας να μη διευκρινίσει επακριβώς τον όρο «συνήθης κατοικία» κατά την έννοια του κανονισμού 918/83 και στη συνέχεια του κανονισμού 1186/2009, θεωρώ ουσιώδες να μη δοθεί, στο πλαίσιο της ερμηνείας που ζητείται στην κρινόμενη υπόθεση, υπερβολικά πολύπλοκος ορισμός.

81. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση ότι, για να προσδιοριστεί η συνήθης κατοικία φυσικού προσώπου κατά την έννοια του κανονισμού 1186/2009, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο που κρίνει τη διαφορά της κύριας δίκης να λάβει υπόψη όλα τα πραγματικά στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί ο τόπος στον οποίο ο ενδιαφερόμενος κατοικούσε πράγματι κατά το μεγαλύτερο μέρος της οικείας περιόδου, δηλαδή της περιόδου κατά την οποία αυτός κατοικούσε εν μέρει σε μία ή περισσότερες τρίτες χώρες.

V – **Πρόταση**

82. Κατόπιν των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden ως εξής:

«1) Οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) 1186/2009 του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2009, για τη θέσπιση του κοινοτικού καθεστώτος τελωνειακών ατελειών, έχουν την έννοια ότι δεν είναι δυνατό φυσικό πρόσωπο να έχει τη "συνήθη κατοικία" του ταυτόχρονα σε κράτος μέλος και σε τρίτη χώρα, ιδίως για τον σκοπό εφαρμογής της δασμολογικής ατέλειας κατά την εισαγωγή την οποία προβλέπει το άρθρο 3 του κανονισμού.

2) Στο ίδιο αυτό πλαίσιο, η "συνήθης κατοικία" φυσικού προσώπου πρέπει να προσδιορίζεται λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πραγματικά στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί ο τόπος στον οποίο ο ενδιαφερόμενος κατοικούσε πράγματι κατά το μεγαλύτερο μέρος της κρίσιμης περιόδου.»